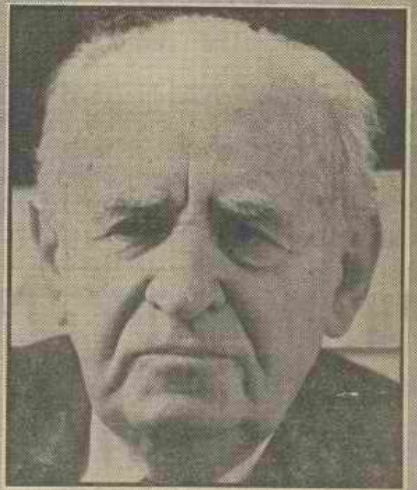

שיחות עם יעקב שמשון שפירא

מאת ישעיהו בן-פורת

זהו הפרק השלישי בסדרה

● כמות שנות החמישים פרצה פרישת לבון, האם היתה לך דעת זו? **לא.** עכשיו, שכליך הרבה גדולים, האדם לא צריך שהיה לו שיעור, שהיה ידלדל לו משיבות המטלה מה השעה — קשה להבין מה מעט דענו או: האר לעצמך, כשנתמנה ועדת-החקירה של אולשן-דורי, שר-המישפט דאן, פנחס רוזן ז"ל, לא נשאל ולא התייעצו איתו, והוא לא ידע כלל שישנה ועדה כזאת. משה שרת, שמינה ועדה זו, לא היה מישפטן, הוא לא התמנה ולא רצה להתמנה בענינים מישפטיים, ואני לא אומר את זה לא לגנותו ולא לשיבחיו. יש אנשים שהם עיוורי צבעים, יש אנשים שאין להם שמיעה למוסיקה ויש אנשים שאין להם אינטרס במישפטים. שרת מעולם לא חשב מחשבה מישפטית, זה לא יכול היה לעלות על דעתו של בן-גוריון למנות ועדת-חקירה כזו מבלי ששרי המישפטים יידעו, ומבלי שהתייעצו עם שר-המישפטים. מדוע? מפני שבן-גוריון היה מישפטן, אשר אומנם לא השלים את לימודיו, אבל המיר היה לו אינטרס בדבר הזה.

הייתי בין ראש המדברים בסיעת מפא"י

● גם אתה לא ידעת על מינוי ועדת אולשן-דורי? **אני לא ידעתי מזה.** לא היה לי מושג, שר הכתרון פנחס לבון מילא את דובר איתי על העניין שלו ולא ידעתי שיש לו צרות. כמובן שידעתי שקרה אסון גדול בקהיר, זה ידעו כולם, אבל איך, מה, מי ומדוע, לא ידעתי. וכשאני אומר אני לא ידעתי, הוזה אומר שתרבה אנשים לא ידעו, או יותר נכון שמעט מאוד אנשים ידעו, הרי זה או קרוב למלכות? קינתי כראש נהלת הקואליציה, הוזה אומר שהייתי במובן מסויים בין ראשי-המדברים בסיעת מפא"י, ראיתי את ראש-המשלה מוזן לזמן, ואף-על-פי-כן בעניין זה לא ידעתי כלום, אך ביים בוחר אומר לי לבון: הבט, הלווא אתה להועת כסגור במשפט אימר בארי, איך גיבלי התנהגו? איך זה תופש? אמרתי לו: כבר עברו כמה שנים מאז, אם כי יש לי רשעם כללי.

● מה הקשר של גיבולי למישפט בארי? **בית-דין תשעה.** בירושלים, הוא שלח קובלנה לאימר בארי נגד טוביאנסקי, וכאשר בארי הרכיב את בית-דין תשעה, הוא מינה את גיבולי ליוצר, אמרתי ללבון שאני לי התקן של המישפט, אבל אם זה חשיתי, אבקש מחיים כהן והענין המישפטי דאן, שישאל את הרקע, ואני אוכל להכין לך דתה. אז לבון אמר: זה חשוב מאוד, בקש את חיים כהן לתת לך את התקן.

● הוא לא אמר לך מדוע זה חשוב? **לא.** חשבתי לחמו ששר-הביטחון מעניין לקבל פרטים על קצין גבות זה דבר מקובל. שיהיה דרוש דבר כזה, ובכן, מיקשתו וקיבילתי את התקן וכתבתי דו"ח. אבל לא ידעתי שהוא ישמש כפרוטוקול שלי בקשר למרשה, רק בעשתי ב-1979. קראתי בימינו של שרת, שלבן אמר לו משהו על הדו"ח שאני כתבתי לו ביחס לגיבולי, או לא ידעתי מזה.

● מה גרם לעימות ביני לבין-גוריון? **אני ראיתי את עמדתו של בן-גוריון כבלתי סבירה.** ראשית, הוא הביטוי מה בוחר לגביו של בן-גוריון, אפילו אם אתה חושב כמה, או אתה חושב אחרת, תולדו היו עוד אנשים שהיו נגד לבון, אבל זה לא הלך להם בחיים כמו לבן-גוריון, גם בן אנשי בן-גוריון, שהיו קרובים אליו מאוד, לא היתה נחת מההסתערות שלו על לבון.

● מהו ומאילו נסיבות נודעה לך נכמת בן-גוריון? **ערב אתה נודעו אצלי אל"ם חיים בן-דוד.** אמר לי שבן-גוריון רוצה מאוד לראות אותי, ואני אז כבר לא חבר-כנסת, רק נוסק בעבודתי. זה היה בראשית שנות הששים, אוילי ב-1962, זה היה בוח הסוכות ונסעתי ללשכה-בוקר, חיים בן-דוד ז"ל, שהיה שליחו המבואר של בן-גוריון, תמנתי לרשותי פישר, לא שאלתי עם זה ורק לקחת פישר על גחלי כירה להוביל אותי לשם הבחנה, וגם לא היה איכפת לי. אילמלא היו עולות יותר גורלות בזה, אפשר היה להיות עד בוא המשיח, ובכן, באתי ללשכה-בוקר,

"לא טוב עשיתי כשהשתמשתי בביטוי, סיגנון ניאור פאשיסטי, כלפי רפ"י"

על "הפשיטה" זו היתה השיחה היחידה, שיחה שנמשכה בתפקוד יום שלם.

● ולאחר-כך כבר מצאתם את עצמכם משני צידי המיתר? **השיחה בשדה-בוקר נתיימה אומנם כשדעותינו חלוקות, אבל מתוך יחס ידדוהי, לא השתתפתי בימחה על הפרשה כאשר פוץ, וגם לא לאחר מכן בשטח זמן ניכר. לאחר זמן גם פורסמתי כמסר בעתון, בכותרת "שיבשי משיגים" שבו עירערתי על טיעונו המישפטי של ב.ג. שדרש הקמת ועדת חקירה "מישפטית". פורסמו מאמרי חרה לו מאוד, והוא מיקר לפרסם ב"דבר" תשובה תחת הכותרת "שיבושי-אמה": הוא כתב את דברו בכעס גדול, והוא כביורר שהוא לא קרא את מאמרי כמו שצריך, ציינתי זאת בתשובה שפורסמתי כעבור מספר ימים ב"דבר", בואת נספרו דרכינו.**

● העימות הגדול ביניכם היה על נושא ועדת-החקירה מישפטית, שאתה התנגדת לה.

הלווא ידעתי שאין דבר כמו ועדת-חקירה מישפטית בארץ. בן-גוריון חשב שאם יתרו את לבון על השלוחן, ויחקרו אותה, או יוציאו ממנו מה שהוא רצה לשמוע, טענתי במאמרי: למת לך לבון כתב דברים שהם לא אמת? עשה לו משפט על הוצאת-דיבה, והאת תוכל לחקור אותו כמה שאתה רוצה. כמובן, אם הוא יוכל לחקור אותך. במישפט-דיבה אתה תמיד מאשים ונאשם בסייד.

● האם בשידוך ועדת-השבועה היה באמת התפרון? **היה ועדה ועדה מינוס-פאשיסטי מולישיית.**

● אני לא חושב שוועדת-השבועה היתה התפרון, אבל זו היתה ועדה של אנשים מהוגנים ומכובדים מאד, אם כי לא מוסד שצריך היה לעסוק בחקירה. זה ברור לגמרי, עובדה היא, שאותי שנים, כאשר כתיבתי כשר המישפטים, יומתי העברתי בממשלה ובכנסת, את חוק ועדת החקירה, הפרשה וכן נסיוני בוועדות חקירה שהייתי בהן ירד או חרה, הביאוני להכרת הצורך לעשות סדר בשטח זה ע"י חוק חדש. עתה, לאחר כמה שנים, נראה לי שיש צורך לעשות כמה תיקונים בחוק הזה.

● במסג לאחור, בן-גוריון לא צדק?

בוודאי שלא. או עוד לא היתה ועדת-החקירה ראית לשמח עלי-פי חוק.

● ואילו התקן שלך היה מתקבל כבר כשנות החמישים?

או אין ספק שנושא הפרשה היה הלך לועדת-החקירה.

● על הרקע התחוקתי כשנות ה-80 הראשונות לא היה מקום לוועדת-החקירה כזו?

ממובן שלא. בכלל, פקרות ועודת-חקירה, שירשנו מן הבריטים ושהיה בתוקף אז, היה דבר מנוחך, השתמשו בחוק ועודת חקירה עשרות פעמים, בדברים שאינם חשיבות, מי שלא רצה ועדת-חקירה, יכול היה לא לבוא. אפשר היה להטיל עליו קנס מאכסיומו של 75 ל"י.

אשכול היה בעד ב.ג.

● למעשה לבון מוחר מנחינה ציבורית, אך לא מישפטית. היום אתה שלם עם זה?

בוודאי שאני מוכרח להיות שלם עם זה כי אין אפשרות כלשהיא לברר את הדבר באופן יותר יסודי. לפי המכשירים שהיו בידניו, איראפשר היה לעשות חקירה יותר יסודית, ואני אומר זאת על יסוד ידיעה, אחרי שקראתי יותר מאחור, את כל חומר החקירה, כולל הפרוטוקול של ועדת אילשן-דורי.

● יעקב שמשון שפירא, בן-גוריון הלך לעולמו, לבון הלך לעולמו, האם בכל הפרשה הענינומה הזאת, באישינו מקום טעויות? **ככל שנובר הזמן אני מתחנן בימינו שלא טעויות. לא טעויות, מפני שאני יודע גם בעשוי, שהרצון להוכיח דבר-שה שיתכן שהוא אמת, יש לו המיגבלות של מוסדות החקירה שקיימים. לא היתה דרך אחרת לברר את הפרשה ולסיים אותה, אלא במין ועדה של נוטבלים, של שרים, לאשכול לא היתה, לא באופן שמפרטנו ולא באופן אחר, שום סיבה לחשיב עם לבון, בוודאי לא לפגוע בבן-גוריון, הוא הדין בפנחס רוזן.**

● הנה אתה כמח? **במאת אחור, אני הכרתי את שניהם, היטב.**

● לא היתה אז הולדת מראש לשדר את לבון ולהסיל את הפרשה? **שמע, אני הכרתי את אשכול, אשכול תמיד היה מתומכני העקבים של ב.ג., ובסיכוד בין בן-גוריון ובין לבון, מראש ליבו נטל לבן-גוריון.**

● במיפסקי-שבת חושבונית, מה היה העסקיביש?

העסקיביש היה חוסר שיקול-דעת מצד אחד, שרוץ גדול מצד אחר, וברור לגמרי שפה היה לייכוד רב, היתה תאונה, אבל עם יותר נסיון מדיני היו עוברים על זה מוזן, וזה השאיר צלקת עד היום.

להיות בפנים ובחוץ יחד — זה לא הולך

● עד היום אנינו תופש מדוע הסכמת לקבל על עצמך את התפקוד לנציא את בן-גוריון ממשלית?

לא היתה לי או שום עמדה בתוך המסללה, לא לפני המשפט ולא אחרי המשפט, אבל הייתי יודע, ולא התחמקתי לזה, בתוך מישפטן שמופשו במישפטים, על כל לא היה מחר כולל שמוכרתי המסללה מפנה אלי בעניין זה. ההמדיני רק שני תנאים:

אחה, שפירא, מה שלומך? — אמר בן-גוריון. ועם בן-גוריון אתה מדבר על כל העולם, על כל הענינים, יש לו יום שלם, אמר, כל יום תהו, או הוא הלך איתי לצעדה, וכמובן שאל איתי מדוע בעצם לא אחישב בשדה-בוקר כמותה, וכן הלאה, אכלתי איתו צהריים בחדר-האוכל, ואח"כ ישבנו היברנו בין היתר על הנגב, דברים לא כל כך אורתודוקסים על הנגב, אבל זה לא חשוב, אחרי-כך הוא דיבר על עניין של לבון, ובשבילו הוא היה אסם, ואני התווכחתי איתו.

הייתי קשור לב.ג. יותר מאשר ללבון

● האם הוא ניסה לכפס את זה, או שהאשמתו היתה נסיבות בדבר?

דיבורו היה נסיבותי, עם הרבה מאוד סמפוטנט ובפחות הניון שהיה נורג אצלו, ואני ניסיתי להתווכח איתו.

● האם אתה היית משוכנע שהדיוקן הוא הנכון, או שנקמת עמתי מחוסר יודעה?

לא. לא הייתי משוכנע, אבל הנימוקים שבן-גוריון נתן היו בעיני קלושים מאד. הוא בנה בעיקר על האופי של לבון, ניסיתי לשכנע אותו לגופו של עניין, הניסיתי גם לומר לו, פחות או יותר, שלפי שיקול-דעת אובייקטיבי, עמדתו לא התקבל על דעתם של אנשים נייטראליים, אמרתי לו שהבריות לא יצדיקו אותי, ההתווכחה הטובה ביותר ביחס לזה שאנשים אובייקטיבים ונייטראליים עשויים או עלולים לצאת נגדו, ראיתי בעצמי, שהרי לא שוכנעתי על ידו, ראה, אני הייתי לאין ערוך קשור יותר לב.ג. מאשר ללבון. אין לתשוות. הייתי קשור קשר נפשי לב.ג. אשר נכס לא מקור אחד בלבד, ב.ג. היה בשבילי — כמו לרבים מבני-דורי

דוד בן-גוריון ז"ל (מימין) עם י.ש. שפירא ובל"א, "הייתי קשור אליו קשר נפשי"

— מראשוני העליה השניה, ממעצבי דמות תנועת-הפעולה הא"י, ממייסדי אח"ע והסתדרות הכללית, ועל-תכל — מקים המדינה, ואילו ללבון היה לי יחס של הערכה, החבבה, אבל לא למענה מזה. למעשה לא הסכמתי לכמה מעמדותיו, לא נראה לי תאקטיביים המופרז שלו מוזן כהונתו כשר הביטחון, היתה על אפילו חיךק קשה אתו בדבר האפשרות להטיל עונש מוות על מסתנים-מתבלים, כאשר הוא ניסה להטיל משמעת חובה, להצביע בעד עונש מוות, ואני הצבעתי נגד.

● מה רצה מן בן-גוריון? **רק לשמוע ולהתייעק, או שהוא רצה משהו אחר?**

אינני יודע. הוא רצה לשמוע את דעתי, הואיל רצה לגייס אותי לעניין הזה, לצידו.

● האם לבון התקשר איתך בצורה רומנ? **לא.** אפילו כשבתי מאמר גדול נגד בן-גוריון, לבון קרא את המאמר הזה בראשונה בעתון, ולא דע אפילו שאני עומד לכתוב, מעולם לא ביקש ממנו דבר בעניין זה.

● נחזור לשיחה במרה-בוקר.

יצאתי טיטס עמוב אצלו, ראיתי שהאיש הלך ומפתח את עצמו, ושיקול-הדעת שלו בדבר הזה איננו מבוסס.

● היום, שנים חרבה אתה המעשה, מה לדעתך הניע את ב.ג. לנחת או כפי שנה?

אניני יודע. אני משער, ושיעורתי תמיד, שהוא האמין בזה, בן-גוריון היה בעיני איש של יצרים, איש יצר גדול, כשהוא רצה להילחם במישהו, או הוא לחם בכל ליבו ובכל מישו ובכל מאודו.

העימות הגדול על ועדת-חקירה מישפטית

● ואם זו היתה השיחה היחידה פניס-אליפניס עם בן-גוריון על "הפשיטה"?

